

nam svjedoče o velikoj razlici između dvorova sjeverne Afrike i Europe. Sačuvana diplomatska pisma, napatci, putopisi i memoari bivših kršćanskih delegata, kao i niz objavljenih djela bivših zarobljenika, ali i rani razvoj studija arapskog jezika, literature i običaja na europskim sveučilištima, pružali su Europljanima nemjerljivu diplomatsku prednost u pregovorima. Europski diplomati također su imali i mnogo više autonomije u pregovorima, više sredstava kojima su podmićivanjem mogli osigurati željeni ishod te – najvažnije – iza sebe flotu vatrene moći koja je mogla bombardirati luke i gradove sjeverne Afrike, što je u više navrata i učinila.

Zadnje poglavlje dotiče se pomalo neobičnog oblika sužanjstva – *Zarobljeništva knjiga* (*Captivity of Books*, 215–229). Autor se ponajviše bavi slučajem zarobljavanja velike knjižnice marokanskog vladara al-Mansura kao egzemplarnim primjerom važnosti materijalnih dobara, ponajviše islamskih svetih knjiga, u pregovorima između kršćana i muslimana. U epilogu i postskriptu (229–253) autor se ukratko dotiče problema prikaza zarobljenih muslimana (*Esclaves turcs*) u europskoj skulpturi, smještajući cijelu priču u kontekst sve aktivnije kulture propitivanja kontroverznih javnih prikaza koja se zadnjih godina javila na Zapadu.

Knjiga *Mediterranean Captivity through Arab Eyes, 1517–1798* pruža jedan nov i drukčiji pogled na život i svakodnevicu ranoga novog vijeka. Polazeći od svjedočanstava “običnih” ljudi autor uspješno rekonstruira složenost muslimansko-kršćanskih odnosa na Mediteranu gdje su, kako ističe, *zarobljeništvo i ropstvo prakticirali svi: kršćani, muslimani, Židovi, Europljani, Afrikanci, Levantinci, kraljevi i sultani, učenjaci i investitori, trgovci i pomorci, čak i muslimanski vjerski učitelji te kršćanski svećenici i časne sestre* (256). Iako geografskim obuhvatom udaljena od hrvatskoga povijesnog prostora, knjiga ipak pruža mnoge tematske paralele koje su važne i za proučavanje hrvatsko-osmanskih odnosa na Vojnoj krajini tijekom ranoga novog vijeka. Ono što je još važnije, u svjetlu Braudelova uvodnog citata, knjiga europskim povjesničarima, studentima i zainteresiranoj publici pruža jedan neeurocentričan pogled na temu kojom se europska historiografija aktivno bavila. Možemo se samo nadati da će Matarova knjiga biti poticaj za daljnja paralelna i sveobuhvatna istraživanja složenosti muslimansko-kršćanskih odnosa tijekom svih perioda europske povijesti.

Filip Šimunjak

Emotio, affectus, sensus...: o osjećajima u povijesti na jadranskom prostoru / Emotio, affectus, sensus...: emotions in the history of the adriatic, Zbornik radova / Conference papers, sv. 9, ur. Marija Mogorović Crljenko – Elena Uljančić, Zavičajni muzej Poreštine – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Državni arhiv u Pazinu, Poreč, 2021., 205 str.

Zbornik radova *Emotio, affectus, sensus...: o osjećajima u povijesti na jadranskom prostoru* donosi znanstvene radove 9. istarskoga povijesnog *biennalea* koji se održao u Poreču od 23. do 25. svibnja 2019. Organizatori skupa, a ujedno i izdavači zbornika su Zavičajni muzej Poreštine, Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te Državni arhiv u Pazinu, dok su urednice zbornika Marija Mogorović Crljenko i Elena Uljančić. Tema skupa, a posljedično tomu i zbornika radova bile su emocije na jadranskom prostoru kroz povijest, koje jedanaest autora prikazuju kroz različite povijesne epohe.

Prvi tekst u zborniku je rad Zrinke Blažević *Osjećaji u povijesti: koncepti, diskursi, prakse*, u kojem autorica ponajprije daje pregled i analizu pojmova koji su se koristili za konceptualizaciju emocija od antike do suvremenog doba, dok će kroz analizu funkcije osjećaja prema shvaćanju Đure Baglivija razmatrati na koji su način osjećaji utjecali u konstruiranju ranonovovjekovna medicinskog znanja i terapijskih metoda.

Slijedi rad Josipa Banića *Irato animo: performing anger in late medieval Istria*. Autor prvi dio rada posvećuje pregledu historiografskih radova koji se bave emocijama te razvoju shvaćanja pojma "gnjeva" u srednjovjekovnom razdoblju. Drugi dio rada je "case study" kasnosrednjovjekovnih istarskih komuna. Na temelju analiziranih slučajeva autor zaključuje da je uloga gnjeva bila povezana "s obranom časti i očuvanjem postojećeg društvenog poretka" te da neovisno o tom što "gnjev nije dobio naglašenu pravnu dimenziju" bio je toleriran od mletačkih vlasti "ukoliko se smatralo da je pravilno izveden uz pridržavanje točno određenoga scenarija osobnih sukoba".

Slijedeći kronološki ključ treći rad u zborniku je *Nečedne razvode duhovščine severozahadne Istre (Piran, Trst, Izola: 13. do 16. st. doletje)* Darje Mihelič. Autorica kroz primjere iz Trsta, Pirana i Izole, a na temelju statutarnih odredbi, objavljenog i neobjavljenog gradiva Pokrajinskog arhiva u Kopru i Kaptolskog arhiva Pirana te vizitacije Agostina Valiera promatra slučajeve u kojima je život klerika navedenih komuna odstupao od koncilskih odredbi.

Srednjovjekovni temat nastavlja članak Zorana Ladića *Oporuke i osjećaji. O raznolikosti izričaja intimnih i grupnih emocija u istočnojadranskim oporukama razvijenog i kasnog srednjeg vijeka*. Autor u tom opsežnom prilogu, na temelju minuciozne analize oporuka, brevijara oporuka i kodicila oporučitelja istočnojadranskih komuna iz razvijenog i kasnog srednjeg vijeka promatra "problematiku izražavanja osjećaja koji su obuzimali oporučitelje u trenutku sastavljanja posljednjih volja". Na temelju njihove raščlambe autor zaključuje da je osjećajnost oporučitelja vidljiva prilikom raspodjele nasljedstva nasljednicima, ali isto tako i kod darovanja pobožnih legata. Emocije solidarnosti, empatije i milosrđa prema udovicama, siromašnima i bolesnima, odnosno prema ljudima na društvenim marginama srednjovjekovnih komunalnih društava, ali i osjećaj ljubavi i bliskosti roditelja i djece, neovisno o tom radi li se o djeci rođenoj u bračnoj zajednici ili izvanbračnoj djeci, kao i djelomičan nestanak osjećaja egoizma, u posljednjim trenucima života, među pripadnicima elitnih društvenih slojeva.

Slijedi članak Kosane Jovanović *Mal d'amore – unrequited love in medieval chivalric romance* u kojem autorica promatra emociju neuzvraćene ljubavi na primjeru viteških romana, kroz priču Elaine od Astolata, lika koji je od pojave u 13. stoljeću inspirirao brojne umjetnike, slikare i pisce. Kroz usporedbu dviju verzija priča, talijanske i francuske, autorica obrađuje glavne teme, neuzvraćenu ljubav i smrt te posljedice prouzročene emocijama u vidu destabilizacije društvenog poretka.

Ranonovovjekovni temat započinje rad Marije Mogorović Crljenko *Ljubav, bol, strah, sram...: istarski ranonovovjekovni bračni procesi kao izvor za povijest emocija*. Na temelju analize bračnih parnica, a što je izuzetno vrelo za proučavanje povijesti emocija, promatra na koji su se način emocije izražavale, odnosno koje se emocije mogu iščitati iz dokumenata koji su izvorno kanonskopravne prirode. Zaključuje da se emocije u tim vrstama izvora mogu iščitati "između redaka".

O pomalo bizarnom slučaju javnog poniženja koji se dogodio u istarskom mjestu Roč, tada dijelom mletačke *Stato da Mar*, 1618. godine te je rezultirao sudskim procesom govori članak *Invito a casa Covacich. Un rito di umiliazione nell'Istria del Seicento* Claudija Povola.

O iskazivanju emocija u pastoralnim vizitacijama bavi s Matija Drandić u članku *Emocije u pastoralnoj vizitaciji pulskog biskupa Alojzija Marcella 1658./1659.* Autorova je namjera pokazati da se primjenom adekvatne metode i u izvorima kao što su pastoralne vizitacije mogu naći podatci za proučavanje povijesti emocija. Posljednji članak ranonovovjekovnog temata je prilog Caterine Caverzan *L'ingiuria anonima: il rettore veneziano e il reato di libello famoso.*

Povijest emocija u suvremenom razdoblju zastupljena je s dva članka koji obrađuju međuratno razdoblje. Prvi je članak Milana Radoševića *Trgovanje emocijama: samoubojstva u istarski novinskom diskursu za talijanske međuratne uprave (1918. – 1940.)*, dok je posljednji rad u Zborniku članak Željka Dugca *Transferi ljudi i povijest emocija: Jadranski migranti u međuratnom Zagrebu.*

Zbornik radova *Emotio, affectus, sensus...: o osjećajima u povijesti na jadranskom prostoru* vrijedan je prinos domaćoj historiografskoj literaturi o emocijama u povijesti. A o važnosti proučavanja emocija u historiografiji najbolje govori završna misao Željka Dugca: “[...] koliko doista razumijemo povijest koju proučavamo, koliko razumijemo *conditio humana*? Potpuni odgovor na to pitanje nećemo ni pronaći ukoliko u povijesno istraživanje ne uključimo još jedan važan parametar – a to su emocije”.

Marino Martinčević

Blažena Ozana Kotorska – žena susreta s Bogom i čovjekom. Zbornik radova međunarodnog studijskog dana o 450. obljetnici smrti (1493. – 1565.), Kotor, 28. travnja 2015., ur. Martina s. Ana Begić, Kongregacija sestara dominikanki Svetih Anđela čuvara, Zagreb 2020., 232 str.

U izdanju Kongregacije sestara dominikanki Svetih Anđela čuvara objelodanjen je zbornik radova predstavljenih na međunarodnom studijskom danu, održanom u Kotoru u travnju 2015. i posvećenom 450. obljetnici smrti blažene Ozane Koterske (1493. – 1565.), čije uredništvo potpisuje Martina s. Ana Begić. Zbornik je posvećen postumno profesoru dr. sc. Marijanu Biškupu, svećeniku dominikancu u znak zahvalnosti za njegovo promicanje štovanja blažene Ozane Koterske i angažmana za njezino proglašenje svetim. U tvrdoukoričenom zborniku je na 195 stranica predstavljeno devet znanstvenih radova domaćih i stranih autora, koji tematski obuhvaćaju razne aspekte života i djelovanja blažene Ozane Koterske i prilika u kojima je živjela na razmeđu kasnoga srednjeg i ranoga novog vijeka. Zbornik je podijeljen u pet manjih ili većih cjelina.

Na početku zbornika nalazi se *Predgovor* (9–10), koji potpisuje kotorski biskup u miru Ilija Janjić, u kojem su izneseni osnovni biografski podatci o bl. Ozani i povijesne okolnosti (npr. devastacija crkve sv. Pavla za vrijeme francuske okupacije 1807.) koje su utjecale na gubitak sjećanja na važnost blaženice za Kotor. Biskup Janjić izrazio je radost što će široj javnosti, preko radova zastupljenih u zborniku, biti omogućeno bolje poznavanje života blažene Ozane Koterske, koju ujedno autor predgovora promatra kao “zlatnu nit između dviju kršćanskih Crkava” u kotorskoj sredini. Također je naglasio kako je zbog dugogodišnjeg vakuuma u literarnoj i znanstvenoj produkciji posvećenoj blaženoj Ozani Koterskoj ovaj zbornik velik korak u ispunjavanju te praznine te je izrazio nadu da će vrijedni znanstveni i stručni prilozi